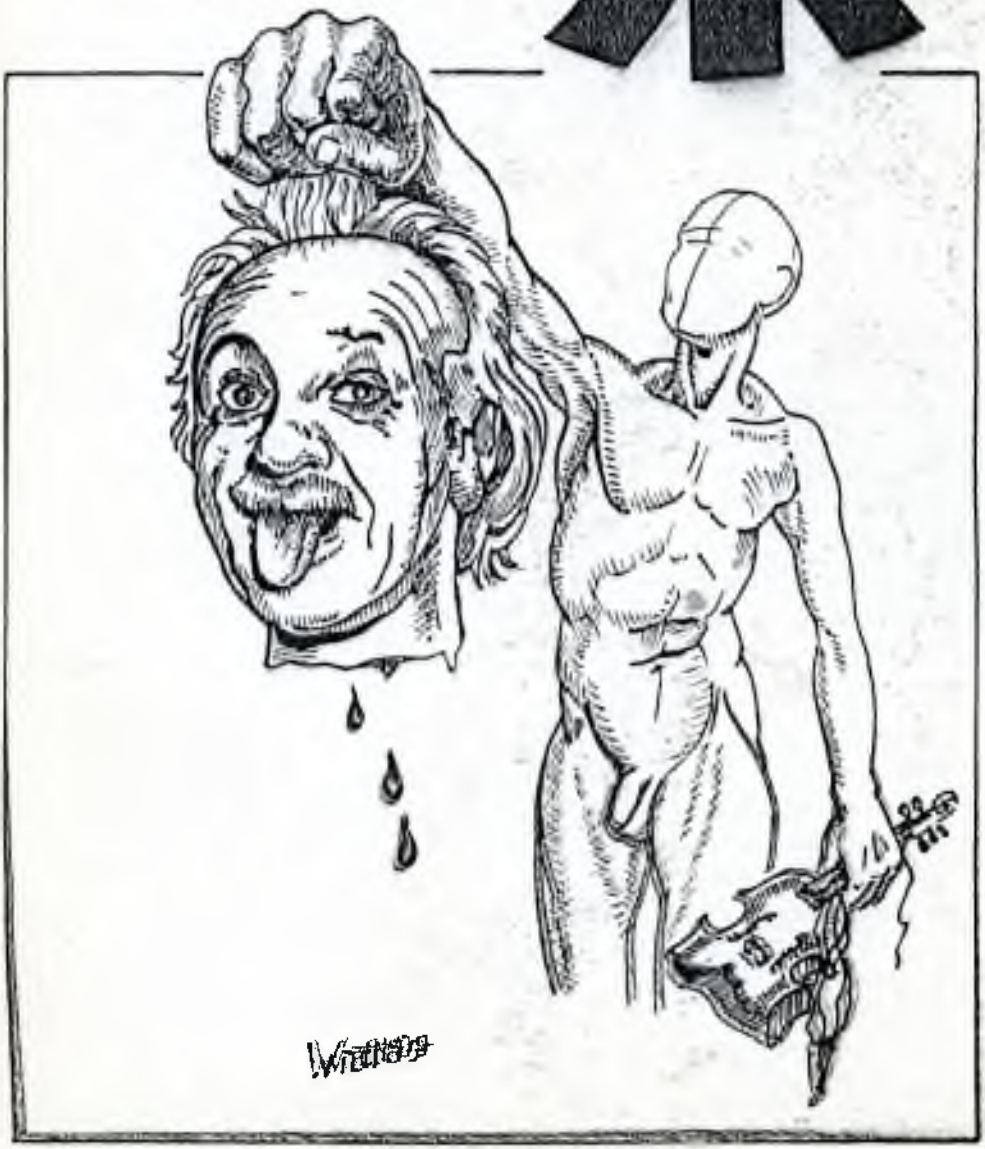
SR

153

VÝVOJ ČS SF FILMŮ

Přestože v literatuře se čeští spisovatelé zařadili svými díly mezi zakladatele SF literatury, ve filmu se situace neopakovala. Žádný filmař nenapodobil Jakuba Arbese a nevytvořil průkopnický filmový útvar, který by se alespoň trochu podobal tajemným Arbesovým romanetům, nikdo z režisérů nekonkuroval Karlu Čapkovi, který ve svém literárním díle "R.U.R." stvořil dnes asi nejpoužívanější slovo žánru Science-Fiction, slovo : robot.

První český SF film vznikl až plných 35 let po prvním SF filmu vůbec. V roce 1902 natočil Georges Mélies šestnáctiminutovou "Cestu na Měsíc", v roce 1937 Hugo Haas "Bílou nemoc", film podle stejnojmenné literární předlohy Karla Čapka.

Českoslovenští filmoví tvůrci tedy přenechali vývoj vědeckofantastického filmu jako takového Francii, Německu a Spjeným Státům. O to větší pozornost si zaslouží ti tvůrci, kteří se po druhé světové válce přihlásili svými výtvory k vlně SF; a nejen to. Někteří z nich dokonce natočili snímky, které se staly klasickými díly SF i kinematografie obecně.

Bílá nemoc byla první.

Deset let ji žádný titul nenásledoval.

Až v roce 1947 Otakar Vávra ztvárnil další Čapkův literární skvost - "Krakatit". Zamyslíme-li se nad dobou, ve které tento film vznikl (dva roky po nejstrašnější světové válce), je nám jasné, že režisérovi nešlo o natočení čistě sci-fi filmu. Utrpení války bylo stále živé, umělci cítili potřebu reagovat na společenské myšlení, lidé navíc ztratili zájem o umělého člověka i hrůzná monstra; a cesty na Měsíc či ještě vzdálenější vesmírné objekty se stávaly stále více nepravděpodobnějšími. V tomto směru byl Otakar Vávra průkopníkem : reagoval nejen na hrozbu fašismu, zdaleka neporaženého, ale i na první použití jaderných

zbraní v Hirošimě a Nagasaki, vyslovil dokonce varování před nebezpečím vývoje daleko ničivějších a účinnějších útočných prostředků.

Na začátku jsme tedy zaspali.

Ovšem ve druhé polovině 50-tých let vnáší čs. kinematografie do oblasti SF žánru novou hodnotu, zcela nepodobnou všemu, co ve vizuální vědecké fantastice bylo k vidění od dob Méliese. Tímto přínosem není ani tak konkrétní filmový titul, jako spíše jedno jméno : Karel Zeman. V roce 1955 natočil film "Cesta do pravěku", ve kterém spojil do té doby svou doménu - animovaný film - se živým hercem. Čtyři chlapci se při hledání zkamenělých trilobitů dostanou jeskyní do koryta řeky, která unáší loďku s malými hrdiny proti proudu času jednotlivými obdobími pravěku. Film dopadl technicky skvěle, byl přijat vřele divváky a kritikou doma i ve světě. A to nejen pro své nesporné technické kvality. Karel Zeman totiž natočil Cestu do pravěku především jako film s pedagogickým zaměřením s úmyslem přiblížit mládeži vývoj života na Zemi; dramatičnost příběhu jen zvýšila jeho přitažlivost.

Pokud bychom řekli, že Cesta do pravěku udělala díru do světa, pak "Vynález zkázy" stejného režiséra z roku 1958 vytvořil ve "filmové zemské kůře" trhlinu podobnou Mariánskému příkopu, nejhlubšímu to místu pozemských moří. Na výstavě EXPO 58 v Belgii se dokonce jeden filmový kritik nechal slyšet, že "Méliès nezemřel; nyní žije v Československu a jmenuje se Karel Zeman". Ve Vynálezu zkázy ukázal Zeman, jak lze vizuální stránku filmového jazyka učinit základem celého díla, ukázal, že i když je děj poměrně dramatický a bohatý, divák je spíše fascinován nápaditými stavbami, dekoracemi, fungujícími dopravními prostředky a jinými zcela nezbytnými výrazovými prostředky. V podobném duchu a také na motivy knih Julese Verna, natočil Zeman ještě "Ukradenou vzducholoď" (1966) a "Na kometě" (1970).

Ovšem prvním do slova a do písmene vědeckofantastickým českým filmem se stalo až "Kapitán Kid" Jindřicha Poláka z roku 1963. První česká space-opera (a dodnes také poslední) vypráví příběh posádky kosmické lodi Kapitán Kid, která se vydává vstříc neznámým světům daleko za hranice naší sluneční soustavy. Jejím

úkolem se přiklání dosud nepoznané skutečnosti, jež by mnohdy udělat lidstvu další kroky vpřed. Na příklad opět reaguje zahraniční kritika : " .... poprvé byl ukázán život na kosmické lodi, poprvé se sci-fi zabývá takovými věcmi, jakými je třeba zábava na kosmické lodi ve volných chvílích. Lidé se ve filmu myjí, vaří, milují se ...."

Vlastně ve všem, o čem jsme v tématu čs. SF filmu dosud hovořili, jsme nalezli nějakou výjimečnost. I další období, započaté šedesátými lety a trvající prakticky dodnes (polovina let osmdesátých), charakterizuje rys, nemající ve filmovém světě obdoby. Od roku 1960 bylo natočeno v ČSSR něco kolem 40 filmů (blízko ke konci roku 1987; přesné číslo jsem se ani nepokoušel zjistit) s vědeckofantastickou tématikou více či méně zastoupenou. Z toho plné dvě třetiny (!!!) snímků jsou veselohry, komedie, filmy plné humoru, satiry a ironie ! Jmenujme si ty nejznámější :

"Muž z 1. století" 1961, Oldřich Lipský
"Kdo chce zabít Jessii" 1966, Václav Vorlíček
"Zabil jsem Einsteina, pánové" 1969, Oldřich Lipský
"Pane, vy jste vdova" 1977, Václav Vorlíček
"Zítra vstanu a opařím se čajem" 1977, Jindřich Polák
"Talíře nad Velkým Malíkovem" 1977, Jaromil Jireš
"Což takhle dát si špenát" 1977, Václav Vorlíček
"Srdečný pozdrav ze zeměkoule" 1981, Oldřich Lipský

Na opačném pólu, tedy v oblasti dramatických příběhů, stojí potom například snímky :

"Konec srpna v hotelu Ozón" 1966, Jan Schmidt
"Divoká planeta" 1969-73, René Laloux
"Odysseus a hvězdy" 1975, Ludvík Ráža
"Temné slunce" 1980, Otakar Vávra

Mezi nejnovější SF filmy, natočené v naší republice, patří koprodukční film (se SFRJ) "Tajemství sterá půdy" z roku 1985 režiséra Vladimíra Tadeje a "Třetí šarkan" ze stejného roku režiséra Petera Hledíka. V prvním filmu prožívá kluk Pepík dobrodružství na prázdninovém pobytu u Jaderského moře. Třetí šarkan je pak první celovečerní slovenský SF film, dále je to první film česko-

slovenské produkce, odehrávající se na cizí planetě (není zde započítána animovaná Divoké planeta).

V roce 1986 do rodiny vědeckofantastických filmů přibyly další přírůstky : spojení SF, horroru a filmu pro mládež "Vlčí bouda" Věry Chytilové, povídková komedie "Přátelé bermudského trojúhelníku" trojice debutujících režisérů, V. Křístka, J. Prokopa a P. Šíchy (mimochodem : po druhé světové válce bylo v ČSSR natočeno nejméně 20 povídkových filmů; i když se mezi nimi vyskytuje několik snímků, vytvořených na motivy povídek Karla Čapka, jsou Přátelé prvním SF-povídkovým filmem) a čistě dětský film "Kam doskáče ranní ptáče", příběh o chlapci, který si "postaví" dvojníka.

Všimněte si, hlavně při pohledu na právě uvedenou tvorbu posledních let, že velké procento natočených filmů se SF tématikou je věnováno dětem. A to nejen tím, že v nich hrají hlavní role herci mladší 15-ti let - také z hlediska diváků, kterým jsou určeny. Můžete tuto skutečnost srovnat s filmy "Vetřelci","Hořící ďábel", "Piráti času", "Poltergeist", v nichž podstatnou součástí sice jsou děti, avšak zaměření filmů spadá do oblasti dospělácké kinematografie.

Ovšem nejen celovečerním filmem živ je člověk. Československo zaujímá přední místo v seznamu zemí, věnujících se animované tvorbě. Jména tvůrců Jiřího Trnky a Hermíny Týrlové mluví za vše. Krátkých animovaných (tedy loutkových či kreslených) filmů bylo u nás natočeno poměrně dost :

"Vyprodaná pohádka" 1962, Jiří Trnka
"Lesknoty" 1978, Václav Kergl
"Krabi" 1976, Václav Kergl
"Automatik" 1978, Vladimír Jiránek
"Kostěný Nos" 1981, Oldřich Haberle
"Zaniklý svět rukavic" 1982, Jiří Barta
"Katastrofa" 1985, Pavel Koutský
"Pohádková planeta"

Na tomto místě je potřeba se zmínit o skutečnosti, že tvorbě kratičkých snímků, operujících s prvky SF, se dokáže věnovat i filmoví amatéři. Omezeni technickými možnostmi se spíše věnují příbě-

hům ze současného světa, ve kterém se objeví různé nepříjemné úkazy; ovšem jde samozřejmě hlavně o originalitu nápadu a chuť takovéto námět točit.

Mohlo by se zdát, že jsme na konci vyprávění. Ale není to pravda, neboť jsme ještě nemluvili o televizi. V kanceláři bednice může vidět nejen celovečerní a krátké filmy, o nichž jsme hovořili před chvílí, ale i výtvory, které se na stříbrné plátně kin určitě nedostanou. Jsou to televizní inscenace, útvar, jenž se především v poslední době dostává do popředí zájmu televizních pracovníků, jmenujme např. TV inscenaci "Chmurné ženy" nebo "Poživné znamení, požívní herič", dále "Robotáře", "Chodidla", byť kvalita těchto děl je značně diskutabilní a úroveň z hlediska obsahu SF velice nízká. Nesmíme pochopitelně zapomenout ani na typ pořadu, tolik typický pro celosvětovou televizní tvorbu dnešních dní - seriál. Mohli jsme vidět slovenský seriál "Spadla s neba", českého "Bambinota", stejně jako "Létajícího Čestmíra" a samozřejmě "Návštěvníky", dodnes určitě nejrozsáhlejší SF projekt ČST.

Na každý závěr patří výhled do budoucna. Netroufám si předpovídat, zda budeme točit takové projekty, jako např. Lucas či Spielberg, ovšem jedno je jisté : jako doposud bude zřejmě převládat tvorba pro děti a humorumilovné lidi. S velkou netrpělivostí pak očekávám, zda se podaří realizovat projekt Ondřeje Neffa na motivy jeho povídky "Bílá hůl ráže 7,62 mm" ...

Standa Čermák

ZABIL JSEM EINSTEINA PÁNOVÉ

Země vzniku : ČSSR, 1969
Kamera : Ivan Šlapeta
Scénář : Oldřich Lipský, Miloš Maccurek, Josef Nesvadba
Hudba : Vlastimil Hála
Režie : Oldřich Lipský
Hrají : Jiří Sovák, Lubomír Lipský, Iva Janžurová, Jana Brejchová, Petr Čepek aj.

Tajemník OSN :

"Proč, Snydere, bojujete za tak velké peníze (6 miliónů dolarů - pozn. autora) s následky těch hrozných událostí ? Navíc marně. Proč se nepokusíte o vyřešení problému ze strany samotné příčiny ?!"

Staršího pohublého muže, v čele OSN stojícího již nějaký ten pátek, netrápí ani tak výsledek předvedení nejnovějšího vynálezu na odstranění vousatosti žen, jako spíš (a také mnohem silnăji) neustále se zvyšující počet demonstrací žen, pramenící z jejich nespokojenosti. Ony totiž v návaznosti na ilegální a nezastavitelné pokusy nukleárních fanatiků s bombou G nemohou mít děti; a nejen to : zhoubné záření G způsobuje kazy na jejich kráse. V naprosto nekontrolovatelných okamžicích jim narůstají vousy.

Vysoká dotace pomatenému vědci pomohla na svět přístroji, který dokáže oddálit iniciaci růstu vousů u žen třeba o dva dny, třeba o tři, třeba však také o rok. Při demonstraci funkce vynálezu přijde tajemník OSN o porost na levé polovině hlavy. "Alespoň ženy uvidí, jaké přináším oběti v boji za jejich práva ...," komentuje nahodilou událost. Avšak výše uvedená kousavá poznámka směrem k Snyderovi odhalí pravý stav jeho myšlenek.

Snyder :

"I tímhle problémem se vědci již zabývali. Příčinu musíme hledat v době těžby a vytěžení základních kamenů moderní fyziky. Před půl rokem přišel profesor Moore s projektem, který navrhuje cestu strojem času do minulosti a v ní odstranění Alberta Einsteina, ideového otce zbraní, na jejichž základě teď řádí nukleární fanatici s bombou G. Když nebude otec, nenarodí se nikdy jeho děcka ..."

Tajemník OSN (ne příliš nadšeně, spíše odevzdaně) :

"Dejte zprávu profesoru Moorovi, že chceme jeho projekt financovat ..."

Tolik úvod před titulky, jejichž pozadí nás prozradí, že se děj filmu bude pohybovat v rozmezí let 1939 a 1941 - a to oběma směry časové dálnice. Myslel jsem si, že v titulcích objeví nějaký důvod (rozumějí - změna), kvůli kterému se snímek "Zabil jsem Einsteina, pánové" od svého běžného uvedení po natočení neobjevuje v kinech, v televizi, na videokazetách ani v půjčovně. Ač jsem byl rozezlený diletářem, nenalezl jsem nic "zákazného". A tak pro mne stále zůstává záhadou (neboť ani děj či slovní repliky v sobě neskrývají druhý smysl), proč je takhle výborná konečná opomíjena. Je výborná po herecké stránce; nemůže tomu ani být jinak, protože v obsazení hlavních rolí (Sovák, Janžurová, Brejchová, Lipský, Čepek) není slabých umělců. Je výborná i z hlediska tvorby zápletky, tedy po scénáristické stránce; podíváte-li se na jména za čvojtečkou u "scénáře", pak stejně jako v předchozím případě pochopíte, že nebylo jiné možnosti. Poznámka : pokolikáté již škoda, že se Josef Nesvadba neangažoval i v jiné oblasti tak pozitivně jako u filmu.

Na mne z filmu dýchla českost; přestože hlavní postavy jsou Američané, Einstein a rodina Weltheimů zase Němci. Jenže celý snímek se odehrává v Praze, jejíž kulisa nedá divákovi zapomenout, že Albert Einstein, Gwen a David jsou pouze přezdívky z dětství pro Petříka (Čepka), Janičku (Brejchovou) či Jirku (Sováka), že manželé Weltheimovi jsou i přes dokonalé ráčkování původem Češi (zvlášť když je zahráli - skvěle - Miloš Kopecký a Stela Zázvorková).

Možná , že bychom nalezli několik nelogických míst v důsledcích činnosti cestovatelů časem v minulosti pro budoucnost. Jenže to bychom byli puntičkáři, kteří berou filmařům licenci na nápady a fantazii; a byli bychom i sami proti sobě, neboť na těchto některých "nesmyslech" vystavěli scénáristé další děj a tím pádem i hodnotnou zábavu.

Tajemník OSN se s aktéry celého časového představení, které má zachránit lidstvo, setká až těsně před samotným "odletem" do minulosti. Samozřejmě se živě zajímá o to, jakým způsobem chtějí cestovatelé zabránit vzniku nebezpečných fyzikálních teorií i praktik, které negativně ovlivnují vývoj života na Zemi.

"Tam dole v hale před námi," ukazuje Snyder delegaci v čele s tajemníkem OSN na ohromnou prostoru, tvořenou do středu se svažující podlahou z červených trojúhelníků, v jejichž dotýkajících se rozích jsou žárovky, s kolmými stěnami a s obvyklým stropem ve stejném stylu jako podlaha, vše laděno v červené barvě, barvě zřejmě kladně ovlivňující cestování v čase, "vidíte nejmodernější verzi převratného vynálezu skupiny kolem profesora Moora." Nikdo z upozorněných nemůže přehlédnout raketu, stojící na nevelkém vodorovném plácku v podlaze. Avšak úplně všichni pochybují, že se jedná o nejmodernější verzi nějakého superobjevu, protože objekt vlastní tvary předpotopní kosmické lodě; navíc jeden z techniků právě deformuje poslední nýt obvodového pláště. "Bližší informace vám podá osobně profesor Moore," Snyder jako by tušil pochybnosti sponzorů celé akce.

A ty jen vzrostou, když před delegaci přikráčejí dvě postavy v rytířských brněních s různými doplňky z červeného sukna.

"Gwen Williamsové, promovaná historička, expert pro léta 1910-1920. Frank Pech, vědec." Krátké úklony hlavou, podání rukou, obdivné pohledy směrem ke Gwen, způsobené spíše jejími vnějšími kvalitami než dosaženým vzděláním.

"A právě přichází profesor Moore," definuje roztržitý poklus meškajícího profesora Snyder.

Jenže sotva se Moore zastaví a několikrát oddýchne, zasyčí jeho směrem Gwen :

"Dalekohled !"

Moore se plácne do plechovou přilbou chráněného čela a odběhne do šatny, právem připomínající divadelní, pro důležitou rekvizitu. Sáhnepo zlatisté rouře, imitaci starodávného dalekohledu, aniž by zaregistroval, že se dovnitř skrylo malé béžové kotátko. Tak se stane, že do minulosti odcestují čtyři bytosti ...

Mezitím seznamuje dr. Gwen Williamsová delegaci s průběhem akce, čímž objasní i neobvyklé oblečení cestovatelů a zdánlivou nedokonalost dopravního prostředku.

"Přeneseme se proti toku času do 28.6. roku 1911. V ten den se večer na scéně Národního divadla v Praze hrála hra Dobytí Měsíce. Protože se objevíme přímo na jevišti, zcela logicky jsme museli zvolit tomu odpovídající podobu stroje času. A proč přistaneme zrovna v Praze ?" promyšleně předchází Gwen zbytečným dotazům. "Neboť v té době Albert Einstein, zakladatel moderního pojetí fyziky, dlel v Praze a tehdy již jako profesor přednášel ve fyzikálním ústavu. 29.6., tedy druhý den našeho pobytu v minulosti, se zúčastnil Einstein večírku u rady Weltheima. Tam na něj málem spadl lustr a usmrtil ho. Rada Weltheim vědce svým příchodem domů zvedl z křesla - zachránil mu tak život. No, a my způsobíme, že se pan rada Weltheim trochu opozdí a Albert Einstein zůstane o něco déle sedět ..."

"Ale to je vražda !" zděsí se tajemník OSN.

"Ne, pane," reaguje již duchem i bytostí zcela přítomný profesor Moore. "Pouze nepatrný zásah do dějin ve jménu lidstva."

A je to vyřčeno, vyzváleno a ohlášeno.
K Francovi se přikládá jeho manželka Klára s fotografickým aparátem stříbrným v hlavičce vycházkového píchku na pořízení fotky na cestu.

"Abys mě měl stále u sebe," zašeptala.

Vysílací budoucnosti, předurčení přinášet jí štěstí v podobě odstranění nespokojenosti žen, nastoupí do transportního kontejneru časem a zeslapnou dvířka.

V hale zablikají žárovky v počítačích různé sestavě náhlesků, hmota rakety se před dematerializací opticky zvětší, což činí šílenavé pocity vnějšího pozorovatelům, ale nezpůsobuje ani na nejmenší čas lidem nevolnost.

Potom objekt zmizí.

Objeví se opravdu o čtvrt let dříve na jevišti Národního divadla opona se rozlétne, hraje předehra. Dirigent se zavřenýma očima prosítěné vzal orchestr k velkému výkonu. Znepokojí ho až neklid v hledišti. Otevře oči - a strne hrůzou. Uprostřed vesnické návsi, předepsané to scenérií pro první dějství opery Prodaná nevěsta, stojí kosmická loď z Dobytí Měsíce. Neschopen koordinovaných pohybů zhroutí se přenešťastný koncertní umělec na svůj stupínek, ponechaje muzikanty notám a naučenému rytmu.

Zděšení zavládne i v zákulisí, jenže tady se alespoň inspicient snaží zjednat pořádek.

"Hergot, kdo tam dal tu raketu ? Copak nevíte, že je dneska změna ?!" křičí na imaginární viníky a přítomnému sboru je jasné, že ho musí být slyšet i na galerii. "Okamžitě ji odstraňte," vyhání členy sboru, kteří jako jediní mohou v této pasáži opery, kdy skončila předehra, legálně na jevišti.

Ke zdokonalení průšvihu se navíc právě chystají příchozí z budoucnosti (profesor Moore dokonce s Micinkou v náručí) vystoupit z lodě, jak jim předepisuje scénář, vypracovaný dr. Gwen. Sotva však první z nich vystrčí hlavu, je sražen zvenku násilně zavíraným poklopem.

Podaří se jim vystoupit až v zákulisí. Inspicient již bez starostí o dění na jevišti si zchlazuje rozpálenou žáhu na hercích, kteří, sice předpisově oděni a vystupující ze správné lodě, pokazili představení.

"Copak vaše ctěné hlavinky nezaznamenaly změnu programu ? To si zodpovíte !"

Profesor Moore ho nevnímá. Je mu jasné, že akce z nějakých důvodů selhala, a stíhé očními blesky historičku Gwen, která určitě za nastalé obtíže může.

"Můžeš za to ty, Gwen ! Dostali jsme se do úplně jiného času, než jsme chtěli ! Za ostuda !"

To už se řítí zákulisními prostorami ředitel divadla udělit neschopným členům hereckého ansámblu horentní pokutu.

Naštěstí perfektní příprava na akci počítala se všemožnými trablemi, a tak bleskové převlečení do šatů fazóny roku 1911 spojené s rychlým ústupem znemožní zuřícím divadelním činitelům dopadnout za trapas zodpovědné nezodpovědníky.

Ve vestibulu, hned za vrátnicí pro vstup zaměstnanců do divadla, se pak profesor Moore omluví Gwen, protože se z přelepených plakátů dozví, že se 26.6. mělo hrát Dobytí Měsíce, ale změna programu předestřela hladovému pražskému publiku Prodanou nevěstu.

Hned druhý den plán akce příslušníci prvorácké jednotce navázat kontakt s cizinci a omezit se, zda je pozvání na oslavy reálné.

Samozřejmě, že počínání prvorácké jednotky, její činnosti a aktivity jsou západní zpravodajské služby, a zejména CIA, pečlivě sledovány. Tak třeba špeh Gwen zavolá na pobřežní promenádu, kterou se procházela, zda by nebylo dobré také odstranit nežádoucí pokoj zločince Hitlera, přičemž jeden ze dvou mužů pohotově vytahoval revolver, samozřejmě tlumičem. Jen tiše umožní dodržení časového harmonogramu vypouštění posedávání na policejním oddělení.

Frank Pech se těší na svého otce, úřadujícího správce ústavu ve věku dvanácti let. Malý František se ze trojice neznámých přímému kontaktu z praxe; přivolat se dá ať slibem peněz na cucavý špalek. Budoucí otec věhlasného vědce si z počínání návštěvníků ústavu myslí své : chovají se k němu s nepochopitelnou úctou, jeden z nich mu říká "tatínku". Avšak podle pořekadla "lidem, ze kterých může něco kápnout, neodporuj" neodporuje. Dokonce přistoupí po neúspěšném jednání trojice s Einsteinem na to, že profesora z Německa klidně za nějakou tu úplatu zastřelí.

Albert Einstein totiž v tak brzké dopolední době ještě o pozvání na večer nic neví. A tak vlastně vědce z Ameriky sice slušně ale rezolutně vyhodí. A zatímco Moore a Pech ml., toho času st., se snaží přemluvit Pecha st., toho času ml., vrací se Gwen k Einsteinovi vyzvědět, o co vlastně běží, neboť je Moorem znovu obviňována pro svou neschopnost.

Potom se děje moc věcí najednou :

- Moore stojí na zemi, na jeho ramenou Frank, na jeho ramenou Frantík. Ten svírá revolver a míří otevřeným oknem do Einsteinovy prozatímní pracovny,

- Gwen a Albert nejsou schopni rozmlouvat mezi sebou o něčem kloudném, protože se jeden do druhého zakoukali,

- k Einsteinovi vchází rektor pozvat ctěného pana profesora na seanci k radovi Quido Weltheimovi ... a aby prý s sebou přivedl toho mladého geniálního matematika Františka Pecha,

- "Přišel rektor, mám ho taky zastřelit ?" ptá se Frantík,

- Einstein pozvání přijme,

- Gwen se ulevší,

- Pechovi se ulevší, neboť otce sundá, Moorovi se ulevší dvojnásobně, neboť sundá oba.

Nyní již nestojí v cestě nic, co by mohlo bránit plně se soustředit na poslední bod náročného plánu.

K Weltheimům není problém se dostat; zvláště když cestovatelé po pravdě uvedou zaměstnání (vědci) a rodiště (USA). Ve společnosti všelijak ujetých příslušníků nudící se smetánky se jim dostane vřelého přijetí.

Pozornost všech tří se upírá k chromovému mosazno-křišťálovému lustru a polstrovanému křeslu, které má být v okamžiku neštěstí na místě dopadu přetěžkého osvětlovacího tělesa.

V průběhu večera se vyhlídky na šťastnou budoucnost konce 20. století a chmurná beznaděj, plynoucí z řádění nukleárních fanatiků, střídají v myslích cestovatelů časem jako dva body, honící se po sinusoidě. Jednou křeslo pod lustrem

nestojí, pak se tam náhodou ocitne, jenže si do něj sedne někdo jiný (převážně geniální počtář Frantík Pech). Když se hocha podaří odlákat na nějaký pamlsek, nemotorný číšník z hotelu Šroubek o křeslo zakopne a posune stranou. Když si do křesla pod lustr sedne konečně Albert Einstein a zahájí matematický koncert pro dvanáctiletou hlavu a velkou násobilku, stane se to nejnežádanější.

"Gwen, rostou ti vousy !" zděšeně informuje svou sousedku Moore. Gwen si přiloží tou dobou naštěstí módní plédek na ústa a vyrazí ke dveřím salónu, aby v předsíni posoudila situaci a přijala příslušná friseurská opatření. Vzhledem k tomu, že společnost u Weltheimů a jejich nadšení z Františkova talentu Alberta Einsteina pranic nezajímá a že se pohledem spíše věnuje sličné Gwen, projeví německý vědec starost o momentální zdravotní stav sympatické osoby natolik velkou, že za Gwen vyběhne ze salónu. Gwen se sice už stačila zamknout v koupelně, aby pěnou a žiletkou odstranila nečekaně bující blondatý vous, ovšem to právě u Alberta vyvolá ještě větší obavy.

"Slečno Gwen, je vám něco ?" s naléhavostí v hlase doprovází mačkání kliky a tukání na dveře koupelny. Klidu mu nepřidá ani vyslechnutí útržků dialogu, který vedou pomocí vysílačky Gwen z koupelny a Moore v předsíni; hlavně pasáž o břitvě Alberta neuklidní.

Otevřou se dveře bytu a vejde Quido Weltheim. Rozhodující chvíle se blíží. A Einstein nesedí v křesle. Naopak; čile pobíhá předsíní a hledá jinou cestu do koupelny než zevnitř zamčenými dveřmi.

"Zase nějaká mrrrtvola ? To jsou ty večírrrky mé ženy !" nepřekvapeně spíše konstatuje než se ptá Weltheim. Ale to už je Albert v komoře a rozbíjí okno mezi ní a koupelnou. Když se Quido v radostném očekávání tratoliště krve, trochu pokaženém rozbitou tabulkou barevného drahého skla, nakloní z komory oknem do koupelny, uvidí líbající se Alberta a Gwen (stihla se oholit) !!

Světlo v koupelně blikne, pak zcela zhasne.

"Spadl Lustrrr !" ozve se ječivý ženský hlas. "Prrroboha ! Zůstal pod ním ten chlapec !"

Zhodnotit nastalou situaci mohou jen Gwen a Moore, neboť po tragické smrti Frantíka Pecha zůstanou z Franka Pecha, který stál před chvílí po boku kolegy profesora, jen na zemi dosmutné hromádky sesuté šaty. Frank Pech zmizel. Nikdy se nenarodil.

Gwen popadne do náruče Micinku, Moore zbytky Pecha a spolu prchnou k přístroji času, aby se vrátili ohlásit nezdar celé akce.

V uvítací delegaci v roce 1999 převládne přesvědčení, že akce podobného charakteru jsou nejen zbytečné (nukleární fanatici svou ilegální činností se zkouškami bomby O biologicky deformují ženský organismus i nyní, v 8.10, kdy už měl být klid) ale i krajně nebezpečné. Všichni přítomní tedíž považují profesora Moora za šílence a přičítají jeho stav časovým skokům. Moore všechny ujišťuje, že s námi byl na výpravě ještě nějaký Frank Pech, manžel tady přítomné Betsy (svobodné Betsy, která se už brzkým ránem šla snažit dostat pod čepec, se radostná zpráva), kterého ovšem v budoucnosti nikde nezná !

Až rozbouřené vlny v Grantově pracovně konečně ustanou, zjistí, že v Grantově pracovně zůstala nezničitelná identifikační karta s nepravým jménem a fotografie s neznámou ženou, pořízené před několika dny minulostí. Byla dva přístroje spolu s příručkou o dvou rozdílných časových liniích, v nichž v jedné Frank je a ve druhé ne, způsobu obsluhy zcestovalých zařízení k zamýšlené teorii změny dějin. Chtějí se financovat ještě jednu cestu.

Realita ...

Dr. Gwen Williamsovou, slibnou historičku, experta na dějinné období 1918-1920, unesou.

Unesou ji nukleární fanatici, přívrženci bomby G, a zavlečou na své podzemní síclo v některé ze dvou polárních oblastí zeměkoule. Vysvětlí jí, že Micinka byla vlastně nastrčený agent s voperovaným mikrofonem a citlivou kamerou. Vyhodnocení získaných údajů přineslo poznání pravého účelu cesty časem, celosvětově utajovaného to projektu.

"Chtěli jste zabít Einsteina. Nepovedlo se. Také díky vám, protože jste to byla vy, kdo ho vylákal pryč z křesla. Zamilovala jste se do něj, Gwen." Zbatená historička nedokáže pod tíhou důkazů zapírat tuto skutečnost. "Nabízíme vám, abyste se vydala do minulosti ještě jednou a pomohla nám Alberta Einsteina zachránit. Profesor Moore za okamžik startuje !"

"Ale jak ? Vždyť stroj času je jenom jeden !" hrozí se Gwen pomyšlení, že má pravdu.

"Myslíte ?" zeptá se obtloustlý Grantův pobočník, který Gwen unesl, donesl a přesvědčil. Pak ji bezeslova dovede k šéfovi. Z něj se vyklube jeden z Moorových blízkých spolupracovníků - Robert Grant ...

A tak do minulosti, do 28.6.1911, vystartují dvě skupiny : prof. Moore, Betsy a dva ozbrojení asistenti; nukleární fanatik Grant, Gwen a několik ozbrojených asistentů ...

Využiji již několikrát proklamované skutečnosti, že zamotaný situační humor nelze bez encyklopedického detailního popisu přiblížit. Vezmu to proto dále stručně :

V hrubé kostce řečeno, v bytě Weltheimů se strhne mezi oběma skupinami bitva o to, kdo se v převlečení číšníků a služek ujme organizace večera podle svého gusta. Použijí se něžné ženské půvaby, zlehčený model lustru, trysky, aby nedopadl ten težký, lepidlo na křeslo přibité k podlaze přesně pod lustrem, laserové i bublinkové zbraně ... atd. Výsledek ? Gwen zachrání Albertovi Einsteinovi život; navzdory tomu si profesor Moore myslí, že ho zastřelil (sirup imituje krev). Jeho domněnku potvrdí ovšem události, když se vrátí do roku 1999. Po fyzice ani stopy, všichni se na něj zmateně (bodejť by ne, nikdo nikdy o nějakém Einsteinovi neslyšel) dívají, když prohlásí :

"Zabil jsem Einsteina, pánové. Fyzici jsou poraženi." Potud vypadá vše v pořádku.

Jenomže !

"Nevím, proč mluvíte o fyzicích, když nám starosti dělají chemici s tím svým transcendentním plynem," vyjadřuje nespokojenost tajemník OSN, jemuž jako všem mužům narostla ňadra a zženštil se hlas; zřejmě se vyskytly i problémy v sexuálním soužití muže se ženou, neboť přítomné dámy se vrhnou na zdravého profesora Moora a využijí jeho neovlivněné potence ...

Pokud si již film "Zabil jsme Einsteina, pánové" detailně nepamatujete, pak věřte, že scénou, v níž odstraní profesor Moore chemiky výbuchem jaderné nálože, příběh nekončí. Následuje po ní nádherná pointa, kterou však papíru a tužce nesvěřím, a pozvu vás raději na snímek Oldřicha Lipského z roku 1969 do kina. Pochybuji totiž, že promítání v Promítací síni Dlabačov 27.4.1988 bylo zase na příštích deset let poslední ...

Standa Čermák

RANNÍ PTÁČE DÁL DOSKÁČE

Dokončení ze str. 19

Jediná výtka, nebo spíše povzdech. Přístrojové vybavení VÚGEBIT-u sestávalo z dnes naprosto normálně v každém výzkumáku viditelných kusů. Bohužel, vše vypadalo velice staromódně, zastaralo a zašlo. Mohlo to stačit k vyvolání dojmu specializovaného výzkumu, neboť se zde snoubily chemické linky s elektro-nickými řetězci, avšak na dokumentování světové úrovně vybavení našich výzkumných pracovišť zcela určitě ne. Jak můžeme s přístroji starými deset a více let zobrazovat horkou vědeckou přítomnost či nedalekou budoucnost moderního výzkumu ?!?!

Závěr : film vřele doporučujeme.

Standa Čermák

Prsten kněžny Ann

Země původu : Polsko
Námět : Antoni Bojkowicz
Scénář : Maria Starzyńská, Maria Kaulenská
Kamera : Wojciech Killer
Režie : Maria Kaulenská
Hrají : Jerzy Kaulakowski, Krzysztof Skrodzki, Piotruś Sot, Wieslawa Kwiatkowska, Andrzej Szalawski, Kazimierz Fabisiak aj.

Když jsem na podzim roku 1987 vytvářel svůj první příspěvek přímo pro SR - seznam SF filmů, které se u nás kdy promítaly, vůbec jsem nezaváhal při zařazování polského snímku "Prsten kněžny Anny" /jen jsem špatně uvedl, že šlo o prsten královny/. Nezaváhal jsem asi proto, že jsem si film nepamatoval do detailů, skutečnost časového skoku o více jak 500 let zpět se mi zdála postačující. Začátkem roku 1988 se Prsten dostal do kin znovu, jako prvek soustavy dětských odpoledních filmových představení. Šel jsem si tedy ověřit, zda jsem postupoval správně.

Film byl zcela bezpochyby natočen především pro mladé diváky, neboť dobrodružství třech chlapců uprostřed křižáků je podáno coby procházka růžovým sadem. Snímek se tak řadí po bok rozverným dětským komediím, využívajících hlavně prvku přítomnosti jedince v pro něj cizím prostředí. Příčina skoku ze současnosti do letopočtu 1406 není nijak blíže vysvětlena, není osvětlen ani návrat trojice kluků do její doby ve 20. století; tím se ztrácí oprávnění označit tento film za čisté SF. Proto o ději jen velice stručně ...

Franek je syn ředitele školy, vítěz soutěže Mladý technik, hodně šikovný patnáctiletý kluk. Jeho vrstevník Ondřej za Frankem nezůstává mnoho pozadu. Brzdí ho jen fakt, že se musí díky životu rodiny bez otce neustále věnovat mladšímu bratříčkovi Jackovi. Jacek je ale značně rozjívený a rozmazlený, a tak se jejich vztah odehrává většinou v poloze : "Jacku, ty klacku, chceš facku ?"

Naši tři hrdinové se vydají jednoho dne zkoumat náhodou objevené podzemní chodby v okolí archeologicky zajímavé zříceniny. Značnou spoustu věcí /domácí telefon, svítilny, nářadí, jídlo apod. - Jacek bez nich odmítl udržet akci v tajnosti/ vměstnají do několika batohů, které naloží do starého auta bez střechy. Neposlušnost desetiletého Jacka /nevydrží na stráži v klidu

a hraje si s klíčky v zapalování/ způsobí, že se auto propadne za dvěma průzkumníky do podzemí, přičemž se provalený otvor hned zase zasype velkým množstvím zeminy.

Po krátkém přemýšlení v naprosté tmě vydá se trojice hledat nějaký přirozený východ z podzemí. Dostane se až do sklepa, z něhož dveře vedou na nádvoří křižáky obývaného hradu.

Je 28.7.1406.

Křižáci věrni svému ideovému zaměření považují nešťastné a nedobrovolné cestovatele časem za vyslance ďábla, chlapci zase neobvyklou scenérii za filmování historického příběhu. Avšak zatímco kluci své mínění velice brzy změní, křižáci se v něm naopak činy vetřelců jen a jen utvrzují. No, a proto Ondrovi, Frankovi a Jackovi nezbyde nic jiného, než před smrtí upálením za pomoci notné dávky moderního myšlení z hradu utéci.

Na útěku je sice křižáci polapí, ale už na území mazovského knížete. Pan Hlava je osvobodí a dovede do knížeckého sídla. Chlapci vzbudí důvěru nejprve v kněžně Anně /hlavně Jacek/, později i v knížeti. Přestože jim na dvoře knížete nic nechybí, chtějí se vrátit domů - což je logické a samozřejmé. Návrat se jim může pochopitelně podařit jedním jediným způsobem - proniknout do katakomb křižáckého hradu a tam očekávat časový skok zpět do budoucnosti ...

Kluci padnou nešťastnou náhodou opět do rukou křižáků. Naštěstí mají s sebou všechny věci i své auto, kterým chtěli pomoci knížeti v pohraničních bojích s křižáky. Z nádvoří hradu je pak po krátké honičce jen kousek do sklepení. Trhavinou /měli ji s sebou, aby vyzkoušeli její účinky/ odřízne Franek sobě i svým dvěma kamarádům cestu zpátky do středověku; také ale i upálení chtivým křižákům k nim coby potenciálnímu palivu. Chlapcům nezbývá tedy než hledat znovu východ z tmavých chodeb podzemí.

Vylezou uprostřed archeologů. Blízko domova, ve své době, u svých. Jen se vzpomínkami - a s prstenem od kněžny Anny.

Film v sobě skrývá pochopitelně velké množství naivních míst, která mohou uspokojit jen historie neznalé děti /i mnoho dospělých/. Objeví se dokonce několik hrubě nelogických okamžiků /např. jak se v závěru filmu dostane auto z nádvoří křižáckého hradu do sklepení, přesně do míst, kde se kluci vyhrabou na světlo 20. století ?!!?/. Nu, což ...!?

Jaký je tedy výsledek mé inspekční pracovní návštěvy kina Libuše ? Rozhodl jsem se po ne příliš dlouhém přemýšlení film "Prsten kněžny Anny" ze seznamu SF filmů, které se kdy u nás v kinech promítaly, nevyškrtnout. Jako byste mě neznali ...

Stanislav Čermák

Ranní ptáče dál doskáče

Země původu : ČSSR, 1986
Kamera : Jan Němeček
Scénář : Miloš Cajthaml, Vladimír Klepka
Hudba : Jaroslav Uhlíř
Triky : Vladimír Novotný, Adolf Bejzlar
Režie : Drahomíra Králová
Hrají : Pavel a Luboš Dvirišovi, Lenka Termerová, Josef Somr, Zdeněk Ornest aj.

Výzkumný ústav genetiky a biotransformací /VÚGEBIT/.
První kontakt novinářů s řešiteli výzkumného projektu C3 ex.
"Pánové a dámy ! Vítám vás v našem výzkumném ústavu. Sešli jsme se tu proto, abyste se dozvěděli několik úvodních informací o projektu C3 ex. Základní výzkum zaměřujeme na vyvinutí takové látky, jež by byla po dodání určitého kvanta genetických informací a dostatečně silného energetického impulsu schopna vytvořit geneticky zcela identický originál. Zatím jsme se však dostali do stadia, kdy se získaná substance chová vhodně pouze omezenou dobu. Ta je dána délkou energetického výboje. Za mnou vidíte ve skleněném boxu tři stojany. Na prostředním sedí mladý šimpanz, na krajní podstavce jsme pak umístili dvě stejně velké dávky vyvinuté látky. Dávejte dobrý pozor. Po zapojení aparatury převezmou dvě hromádky rosolu na sebe podobu organismu, který se nachází v jejich těsné blízkosti."

"A umožňuje vaše metoda stvořit i umělého člověka ?"

"Ne, to se nám zatím nepodařilo. Ale další výzkum se ubírá právě tímto směrem ..."

Před užaslými zraky reportérů se pomalu kolem dvou načervenalých hromádek shromažďuje světlemodrá záře, doprovázená žlutavým jiskřením. V jedné nepostřehnutelné n-tisícině sekundy se potom z kopečků rosolovité hmoty stanou šimpanzi - stejně vypadající a stejně rozpustile se chovající živé kopie originálního opičího organismu.

Nadšení nezná mezí, nechybí ani výkřiky, označující tým vědců za jasné nositele Nobelovy ceny.

Když ukončí dohlížející pracovníci přísun energie, změní se krátkodobě žijící šimpanzi na neživou substanci.

Duší celého projektu je docent Klíma, jeho pravou rukou RNDr. Musilová. Tato žena, svobodná matka jedenáctiletého Pavla, věnuje své práci opravdu hodně času, a tak jí nezbyde mnoho příležitostí zaměřit svou pozornost na sebe či svého syna.

Pavel je na svůj věk nadprůměrně inteligentní. Navštěvuje Dům techniky mládeže, díky tomu i vlastní píli ovládá taje elektřiny, elektroniky i jemné mechaniky, spravuje ve škole veškeré přístroje, v domě, kde bydlí, mnohdy funguje jako nenahraditelný opravář. Přes všechny tyto bezesporu klady se všichni, kromě maminky, která nemá čas si všimnout, na Pavla zlobí a hněvají. Počínaje paní správcovou, jež nesnáší jízdu po zábradlí a jiné; přes třídní učitelku, která odmítá chápat Pavlův smysl pro recesi a klukoviny, někdy hraničící až s lumpárnami; konče triem chuligánů /tzv. Cunderlíků - podle jejich vůdce/, jimž Pavel srdnatě odporuje a snaží se před nimi chránit mladší a slabší

kolegy ze stejné školy. Co je nejhorší - vděku se mu za to nedostane ani od těch, kterých se zastal.

Pavel na maminku ve chvílích její vzácné přítomnosti doma, zrovna když syn nespí, naléhá, aby mu dovolila spolupracovat s vědeckým týmem na oživování substance C3 ax.

"Uvidíš, mami, jak to pošlape. Dáme to do magnetického pole, zahřejeme ... to musí jít. Nobelova cena nás nemine - syna a mámu Musilovi. A pojmenujeme to třeba musilín ..."

Samozřejmě že Pavel škemrá marně.

Blíží se konec školního roku. A s ním i pravidelné pochodové cvičení. Pavlovi se za nic na světě nechce. Má přece úplně jiné a důležitější starosti. Proto nasimuluje výron v kotníku; třídní ho pošle domů nože odpočinout. Pavel hned za rohem zahodí hůl a rozeběhne se za mámou do práce.

"Dneska tě, Pavlíku, dovnitř pustit nemohu," obhajuje se známý vrátný. "Je tu televize, a proto panují zpřísněná opatření."

Pavel si ze zákazu vstupu těžkou hlavu nedělá. Zná únikové a vnikové cesty, o kterých se vrátným a ředitelům ani nezdá.

Za mámou chodí často a tudíž se v labyrintu místností vyzná jako v jednoduchých elektrických obvodech. Z exikátoru v maminčině laborce vyjme červenající se hmotu rosolovité konzistence a tuto hroudu nesmírně drahé látky o objemu větší mísy ukryje v mikroténovém sáčku pod lehkou bundu. Zrovna když pak opouští ústav po chodbě, na kterou ústí dveře konferenční místnosti, říká jeho maminka do zvědavých objektivů kamer velice podstatnou skutečnost :

"... umělého člověka z objevené substance zatím vyrobit nedovedeme. Ale jedno už zcela jistě víme. Buňky látky nejsou schopny psychicky se vyvíjet, a tak se případně vytvořený umělý duplikát bude stále nacházet v takovém psychickém rozpoložení, v jakém se v okamžiku jeho vzniku nacházel originál ..."

Jenže Pavel z maminčina důležitého proslovu tisícům tisíců televizních diváků neslyší zhola nic. Nemá čas : jednak se nesmí na chodbě zdržovat moc dlouho, aby ho nechytli, jednak ho doma čeká série náročných experimentů ...

Substance je však tvrdohlavá. Nechce se měnit, ani když Pavel už vyzkoušel všelijaké a všemožné tlaky, pole i impulsy. Takže když se máma vrátí domů, nepostoupil mladičký vynálezce ani o krůček. Vědom si svého činu krádeže vzácné látky spěchá Pavel ukrýt obě části, na které ukořistěný objem rozpůlil, aby se pojistil pro případ nezdaru či smůly. První půlku skryje do nepořádku na stole, ovšem druhou musí nouzově strčit do rozestlané postele pod peřinu. A k ní nedlouho poté také ulehne.

V noci se letní červnová obloha, začnou se z ní odmotávat provazce deštové vody a křižovat ji dlouhotrvající blesky. V atmosféře v blízkosti Pavlova domu se kromadí neuvěřitelně velké množství energie.

Ráno se probudí v posteli dva Pavlové Musilů. Jeden od druhého nerozeznatelní vzhledově. Povahově trochu ano. Dvojník prvního Pavla totiž vznikl v noci zrovna poté, co Pavel svatosvatě mámě před spaním slibovel a dokazoval, že se určitě napraví a že už nebude dělat spoustu špatných věcí. Proto se Pavlovi II. příčí lhát; je ochotem přiložit ruku k dílu, kde je třeba, je rozhodnut napravovat křivdy apod. ....

Objevením se Musila II. se pochopitelně celý děj pro diváka zkomplikuje a zrychlí, naopak Musilovi I. značně zrod bratra usnadní život, neboť do školy může přece jít jen jeden ...

II. nejenže uvádí do pořádku /možná by bylo lepší napsat : marně se snaží uvádět/ shabrané záležitosti jeho prvorozeného bratra I. v širokém okolí, on se snaží i převychovat jejich samotného původce. Jako jeden z prvních bodů nutí Pavla I., aby vrátil zbytek substance do ústavu, protože krást se nemá. Moralizovaný nacko kývne, jenže odpoledne zahrabe na plovárně zbylou polovinu rosolu do písku. Avšak : přižene se velká bouřka. A když chce Pavel I. spět vyhrabat sáček s látkou, ajeví se před jeho udiveným zrakem Pavel Musil III.

"Tak bouřka to dělá !" reaguje Pavel I., velice rychle smířený s existencí dalšího bratra.

Koeficient zapletenosti děje vzrostl, samotný děj se ještě více zrychlil /bohužel, v některých okamžicích až ke crazy komedii/. Celá záležitost samozřejmě nemůže dopadnout jinak, než že oba bratři nakonec zmizí a Pavel tak přijde o I. za svým jménem; ale hlavně mu ubydou starosti, které mu jeho dvě kráčející svědomí přinášela.

Film končí v prostředí VÚGEBIT-u, kde se chystá experiment na vytvoření umělého člověka v rámci projektu C3 ax za pomoci laboratorně simulované bouře.

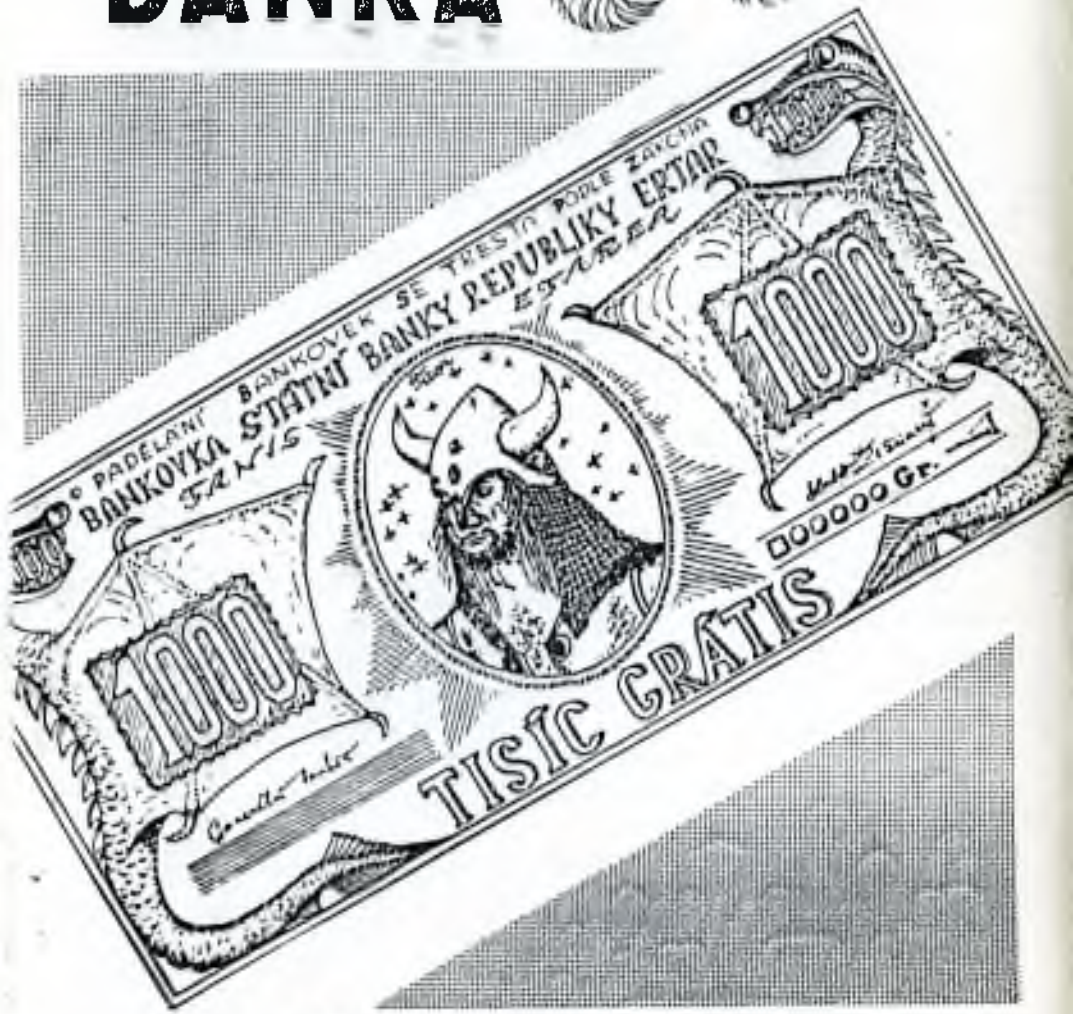
Tak předně : potvrdilo se, že filmy pro děti dělat umíme. Jednak se baví děti, s nimi potom i doprovázející dospělí, nenudí se /naopak !/ ani bezdětní dospěláci /třeba já/.

Letopočet vzniku předurčují tomuto filmu jednu výjimečnost a originalitu : je zřejmě prvním SF filmem v ČSSR, který režírovala žena. Věra Chytilová přišla s "Vlčí boudou" až o rok později.

Další kuriozitou je vyřešení filmařského oříšku dvojníků. Pavla I., II. a III. zahráli /velmi dobře/ bratři Divišovi, dvojčata k nerozeznání si podobná, takže odpadl systém dodatečné kombinace dvou polovin obrazu, v nichž jeden herec představuje obě postavy. Takto se řešila situace až tehdy, kdy se objevil na plátně III. a třetí Diviš nebyl k dispozici. Podoba obou bratrů Divišových je tak věrná, že si mohli během natáčení libovolně prohazovat role /a s nimi i oblečení - to bylo jediným pomocníkem při identifikaci I., II., III./. A vy na to koukáte a nic nepoznáte. Prostě z toho Drahomíra Králová vybrusilila se samými šestkami za technický výkon. A ani známky za umělecký dojem neklesly moc pod hranici 6,0.

Dokončení na str. 14

BANKA

ERTARU